

ІМ'Я, ЯКЕ ЗІГРІВАЄ НАШУ ПАМ'ЯТЬ

Оскільки я рано (ще зі студентських років) розпочав працю в «Літературній Україні», то й більшості знайомств із письменниками завдячую цьому виданню. Однак моє спілкування з Дмитром Кременем зав'язалося по-іншому. Навіть з його поетичною добіркою я вперше ознайомився не зі сторінок «Літ. України», «Вітчизни», «Дніпра» чи якогось іншого літературного часопису (і це було б цілком закономірно, адже йдеться про автора з уже тоді впізнаваним творчим стилем), а з публікації у «Вечірньому Києві». Ота його добірка в нелітературній, утім популярній газеті (з понад півмільйонним тоді – в середині 1980-х – накладом!) нагадувала про те, що висоту таланту цього поета з Миколаївщини вже тоді не можна було не помітити.

Мине ще доволі багато часу, поки моє спілкування з Дмитром Дмитровичем набуде дружнього формату. Сталося це тоді, коли він очолював миколаївську письменницьку організацію, а я – «Літературну Україну». Звідтоді він регулярно пиcати мені листи (саме листи, а не прохання щодо публікації) і називатиме їх «поcланнями»; тут варто зауважити, що поет не лише щиро й уважно ставився до своїх адресатів, а й по-особливому, як мені здавалося, плекав саме епістолярний жанр. Десять у той-таки час він подарує мені свої чудові книжки – доробок тих років («Медовий місяць у Карфагені», «Замурована музика»), відбудуться й наші численні телефонні розмови, а також зустрічі, зокрема з метою інтерв'ю.

Я часто ловив себе на думці, що це було спілкування з особистістю, яка навчалася у Гесіода й Анакреонта, у Сафо й Гая Валерія Катулла, в Публія Овідія Назона й Горация, у Вергілія та Шекспіра (Дмитро Кремень не раз нагадував, що драми цього класика, як і його сонети, – вічні). Він знав письменників середньовіччя й Ренесансу, класицистів і романтиків, символістів, модерністів і постмодерністів. Усіх їх вважав своїми вчителями. Багато черпав з творчості поетів Розстріляного Відродження і шістдесятників.

У 17 років Дмитро Кремень дебютував у всеукраїнському альманасі «Вітрила – 70/71», у 19 його надрукував «Ранок», у 20 мала вийти перша книжка у видавництві «Карпати», але тоді ж розпочалася всесоюзна боротьба з «дисидентами», і все, за його словами, покотилося в безодню. Але на Казанківщині, малій батьківщині Павла Глазового, він став дорослим – одружився з музою свого життя Ольгою, яка прибула туди за призначенням із Чернігова, там у них народився син Тарас – нині відомий науковець і громадсько-політичний діяч.

Миколаївські письменники прийняли його, закарпатця, доброзичливо – членом Спілки письменників він став іще в Казанці, а лауреатом Шевченківської премії – уже в Миколаєві.

Розповідав мені, що писалося йому по-різному. Бувало, з вечора до ранку. А часом – з ранку до вечора. Колись один авторський аркуш есею (24–25 сторінок на друкарській машинці) писав за день. Іноді поетичну симфонію або поему творив за ніч. Та було, зізнавався Дмитро Дмитрович, і тривале мовчання: місяць чи й більше. Наголошував, що для нього важливо й те, коли всі його твори «пахнуть едельвейсами і трояндами, пахнуть устами коханої жінки». Володів природним даром імпровізації, водночас був залежним і від натхнення. Приміром, пізнього літа 2008 року в селі над Десною написав цілу поетичну книжку.

Його творчий доробок нагадує істину про те, що поезія – як мандрівка: головне першим побувати там, де ще ніколи ніхто не ступав. Утім подорожував він не лише у творчості, а й у реальному житті часто вирушав у дорогу: на Срібну землю, в Київ і Чернігів, Седнів і Канів, Ужгород і Хуст, Іршаву і рідну Суху – в його генетиці, в його крові була вся Україна. Водночас умів незабутньо гостити приятелів у своєму Миколаєві. Пам'ятаю наше перебування біля таємничої і разом з тим гомінкої будівлі Національного університету імені В. Сухомлинського, величної могили Миколи Аркаса (старшого), розкішного шахового клубу, де відбувалися

турніри на честь Миколи Вінграновського. Це таки Дмитро Дмитрович ознайомив мене з тамтешніми літературними місцями. Він напам'ять знав ці адреси, загалом Миколаїв, любив його і був обдарований передавати ці почуття іншим. Це він допоміг мені (та й не тільки мені) розпізнати красу і змінити погляд на місто, яке раніше сприймалося лише як промислово-суднобудівне. До того ж багато хто знав й інше – ті кораблі духу, які так збагатили нашу культуру, споряджені в далеке плавання талантом і українським серцем Дмитра Кременя, виходили у далеке плавання з особливої гавані – тісної миколаївської хрущовки на останньому, п'ятому, поверсі, де жив видатний поет з родиною.

«Українська поезія високого, світового рівня...», – часто можна було чути від нього, надто ж коли він брався читати рядки того чи того автора. Поет і сам був незаперечним прикладом величчя в українській літературі. Отож коли свого часу я взявся до створення книжки, яка мала б розповісти про секрети літературної творчості найкращих українських письменників, то навіть не уявляв такого видання без Дмитра Кременя.

Майже десять років тому в Миколаєві відбу-

лася та наша зустріч. Захмарений літній день південного міста водночас був освітлений присутністю письменника поруч. Тоді мене вразили не тільки його гранично відверті відповіді на тему секретів літературної творчості, а й зізнання про те, що та розмова для нього «наче сповідь перед далекою дорогою». Інтерв'ю має особливе місце в книжці «Як вони пишуть» (2013). Нині готується її перевидання. У ньому все буде так, як і в першому виданні, яке поет тримав у руках. Лише текст біографічної довідки, що передує розмові, вимагає одного уточнення – змушує зазначити дату смерті. А якраз це зробити й найважче. Бо його голос – це голос щему, який чути й нині.

Дмитро Кремень – ім'я, що зігриває нашу пам'ять, це постать, якої багатьом із нас не вистачає щодня.

Сергій КОЗАК,

письменник, журналіст, головний редактор «Літературної України» (2010–2015), лауреат премій імені Івана Багряного (2010), імені Дмитра Нитченка (2011), імені Ірини Калинець (2012), імені Івана Огієнка (2013), імені Володимира Сосюри (2014).